

правила і механізм застосування під час провадження справи, але повного законодавчого закріплення вони не мають.

Підсумовуючи, слід зазначити, що преюдиція є міжгалузевим інститутом із притаманному йому сукупністю норм в яких містяться положення щодо особливостей процедур звільнення від доказування обставин які були встановлені належним чином. Будучи похідною категорією від фактичної презумпції істинності судового рішення преюдиція відіграє важливу роль в процесах розгляду юридичних справ.

Література:

1. Бережний О. І. Преюдиціальність судових рішень у кримінальних справах: [монографія]. Х.: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М. 2004. 176 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. К. : Алента ; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.
3. Харитонов Є. О. Цивільний процес України. Навч. посібник. К.: Істина, 2012. 472 с.

ЮРИДИЧНА ДОКТРИНА В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА

Карпов А. В.

*студент II курсу спеціальності 081 «Право»
факультету права, економіки та кібербезпеки
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Розвиток сучасного права має забезпечуватися системою якісних та ефективних джерел, які не тільки б були затребуваними суспільством, але й мали належний рівень наукового обґрунтування. В зв'язку із цим, доктрина у сучасному праві займає особливе місце, це зумовлено тим, що вона впливає на законодавчу, правозастосовну та правотлумачну діяльність.

О. Ф. Скакун під правовою доктриною розуміє «акт-документ, що містить концептуально оформлені ідеї, принципи, які розроблені вченими з метою вдосконалення законодавства, усвідомлені (сприйняті) суспільством, і підтримується (формалізується) державою» [3, с. 221].

Для того, щоб визначити місце правової доктрини в системі джерел (форм) права необхідно дослідити співвідношення усіх її компонентів. Так, нормативно-правові акти, нормативно-правові договори, міжнародно-правові акти (договори) та правова доктрина схожі в таких

елементах: письмовий характер; створюються фахівцем у сфері правотворення; встановлюють чи конкретизують певну норму з метою регулювання суспільних відносин; справляють суттєвий вплив на суспільство; є формально визначені.

Усі без виключення доктринальні форми права відрізняються від нормативно-правових актів. Співвідношення даних категорій набуло актуальності нещодавно, оскільки раніше таке порівняння було просто неприпустимим та й радянська держава не створювала правових актів, в назві яких був присутній термін «доктрина». Більш витребуваною назвою для доктринальних актів була концепція. В дійсності, документи, що в своїй назві мають термін «концепція», мало чим відрізняються від інтерпретації законодавцем слова «доктрина». І перша, і друга категорія включає в свій зміст сукупність поглядів на те чи інше явище.

Н. М. Пархоменко стверджує, що «правова доктрина характеризує юридичне мислення та праворозуміння, є віддзеркаленням правових поглядів представників юридичної науки. Вона пропонує наочне уявлення механізму виникнення і дії правової доктрини як джерела права: виникнення потреби правового регулювання окремих суспільних відносин; науковий пошук; поява ідеї та її обґрунтування; підтримка ідеї на державному рівні і схвалення громадськістю; перетворення ідеї на концепцію проведення правової реформи у будь-якій сфері суспільного життя» [2, с. 89].

Наскільки доктрини та концепції як різновид нормативного акту знайшли свою підтримку в процесі правового регулювання, свідчить активна правотворча практика їх прийняття.

Визнання доктрин та концепцій судовою практикою в якості джерела права, наділення їх нормативними властивостями свідчило б про підняття цих категорій на вищий рівень в системі джерел (форм) права. Оскільки на сьогоднішній день цього немає, то можна говорити лише про допоміжний характер правової доктрини в механізмі правового регулювання.

Залежність законодавця від доктрини сприятиме підвищенню якості нормативно-правових актів. Спроба правотворчих органів приймати акти-доктрини свідчить про певні тенденції. Проте якщо документи-доктрини будуть ігноруватись так само, як доктрини – наукові праці, то жодного позитивного результату не очікується. Закріплення основоположних ідей законодавцем в загальних актах має визначати наступну правотворчу та правозастосовчу діяльність.

Наявність великої кількості науково-консультативних органів при законодавчому органі має відігравати велику роль в якості інтелектуального центру. На жаль, нехтування доктринами наукового походження заклало підвалини нехтуванню доктринами та концепціями

законодавця. Деякі політики наділені розумовими, теоретичними здібностями і також займаються створенням доктрини. Щоправда, доктрина політиків, як правило, спрямована на захист фракційних інтересів та не наділена цінністю наукової доктрини.

Характеризуючи доктрину як об'єктивно накопичені знання, В. С. Нерсесянц зазначав, що: «Поняття права зберігає науково значущі результати попередньої класичної думки і на новому, більш високому рівні юридичного пізнання розвиває їх далі з більш глибоких теоретичних позицій і в більш широкому й адекватному смислового полі і контексті» [1, с. 69].

В умовах наявності великої кількості прогалин у перехідному праві положення доктрини найбільш прийнятні та «безпечні» під час вирішення конкретних юридичних колізій. Правова доктрина виступає в цьому випадку безпосередньо джерелом права, який оформлюється в актах правозастосовчої діяльності. Правотворчість суду обмежена доктринальними рамками: суддя не в змозі вільно творити право під час правозастосовчої практики, а скоріше знаходить оптимальну для даного казусу правову ідею, якій надає формально-визначений вигляд.

Підсумовуючи сказане, ми можемо констатувати, що в умовах розвитку правової системи України є необхідним переосмислення ролі юридичної доктрини в системі традиційних джерел права. Враховуючи тенденції щодо демонополізації держави у правотворенні та розвиток м'якого права, які є характерними для всього сучасного права, підвищується і практична значущість доктрини в якості джерела права.

Література:

1. Нерсесянц В. С. Юриспруденция. Введение в курс общей теории права и государства. М. : НОРМА–ИНФРА, 1998. 288 с.
2. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології. К. : Юрид. думка, 2008. 336 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. К. : Алента ; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.